

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

OPRAVNÉ PROSTŘEDKY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Autor práce: Jan Brandstiler

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění.

V Českých Budějovicích dne

.....

Jan Brandstiller

Poděkování

Chtěl bych poděkovat na tomto místě mému vedoucímu bakalářské práce panu JUDr. Jiřímu Hruškovi, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíl a metodika bakalářské práce	4
2.1	Cíl bakalářské práce	4
2.2	Metodika bakalářské práce	5
3	Trestní řízení	6
3.1	Základní zásady trestního řízení.....	7
3.2	Subjekty a strany trestního řízení	12
3.2.1	Orgány činné v trestním řízení.....	13
3.2.2	Osoba, proti níž je vedeno trestní řízení	14
3.2.3	Další subjekty trestního řízení.....	14
3.3	Stádia trestního řízení	14
3.3.1	Přípravné řízení	15
3.3.2	Předběžné projednání obžaloby	16
3.3.3	Hlavní líčení	16
3.3.4	Odvolací řízení	17
3.3.5	Vykonávací řízení	17
4	Charakteristika, principy a zásady opravného řízení	19
4.1	Revizní princip	20
4.2	Apelační a kasační princip	20
4.3	Devolutivní účinek	22
4.4	Suspenzivní účinek.....	22
4.5	Princip beneficium cohaesionis.....	23
4.6	Zákaz reformatio in peius.....	23
5	Řádné opravné prostředky.....	25
5.1	Odvolání	25
5.1.1	Předmět odvolání a osoby oprávněné podat odvolání.....	26

5.1.2	Procesní stránka odvolání	28
5.2	Odpor	31
5.3	Stížnost	32
5.3.1	Stížnost proti usnesení policejního orgánu	33
5.3.2	Stížnost proti rozhodnutí státního zástupce.....	34
5.3.3	Osoby oprávněné podat stížnost	36
5.3.4	Řízení o stížnosti	37
5.3.5	Rozhodování o stížnosti	40
6	Komparace s odpovídající trestněprávní úpravou ve vybraném státě EU	42
7	Závěr	45
	Resumé.....	47
	Seznam pramenů	49

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce Opravné prostředky v trestním řízení. Jedním z důvodů mého výběru byla ta skutečnost, že kriminalita stále narůstá a to i domnělá, přičemž je třeba informovat veřejnost o možných opravných prostředcích proti rozhodování soudů, jakož i policejního orgánu. Ve své bakalářské práci zároveň čtenáři přiblížím i průběh trestního řízení jako takového.

Dalším důvodem výběru tohoto tématu byl vlastní zájem o trestní řízení jako takové, jakož i nápravy chyb, kterých se mohou při plnění svých činností dopustit orgány činné v trestním řízení.

Zároveň je třeba odkázat na tu skutečnost, že trestní právo jako takové jakož i trestní řízení má kořeny již v dávné historii, přičemž mám za to, že na tomto místě je pro čtenáře vhodný krátký historický exkurz.

Snad nejznámější zásadu, která je v dnešním právu neaplikovatelná nalezneme již v Mezopotámii v době kolem roku 1800 př. n. l., konkrétně v Chammurapiho zákoníku, kterou je „Oko za oko, zub za tub.“ Chammurapiho zákoník řeší otázky interakce vzájemných vztahů a záležitostí, ve formě přepisu chování pro jednotlivé vrstvy obyvatelstva a zároveň zde jsou jasně vymezeny trestné činy a následně i tresty, které následují po jejich spáchání, tedy lze i nalézt prvopočátek trestního řízení jako takového.

Dalším významným mezníkem je rok 449 př. n. l. úzce spojen s prvním psaným římským zákonem, kterým je „Lex duodecim tabularum“ (Zákon dvanácti desek). Tento zákon je zaměřen především na právo soukromé, ale i právo trestní. Kdy zde nalezneme vymezeny základní trestné činy, jako je vražda, krádež, čarodějnictví apod. Tento zákon zároveň obsahuje normy práva hmotného i procesního. Význam tohoto zákona je významný a přelomový zejména proto, že se neodvolává na božský původ, ale je výsledkem kompromisu s předpokladem na jeho změnu s vývojem společnosti.

Na našem území se trestní právo jako takové s jeho jednotlivými normami rozvinulo až v době stavovské monarchie, byly to zejména normy chránící feudální stát, církev ale i právní řád a státní aparát.

Stavovská společnost také rozlišovala okolnosti přitěžující a polehčující a zároveň i ty případy, kdy jednání jinak trestné nebylo trestáno - nutnou obranu. "Dnešní" podoba

nutné obrany proti nebezpečí přímo hrozícímu se objevuje až na konci 15. století, kdy Všehrda ve své úvaze zformuloval tuto "definici". Koldín později na Všehrdy přímo navazuje.¹

Jedním z důležitých milníků v českém právním řádu z pohledu trestního práva je bitva na Bílé hoře, kde došlo k zániku stavovského povstání. Následně vzniknul trestní zákoník Josefa I. z roku 1707, který byl následně nahrazen tereziánským zákoníkem „Constitutio Criminalis Theresiana“, kdy nejzávažnější trestné činy směřovaly proti bohu a na druhém místě byly trestné činy směřující proti lidským bytostem.

Až následně za vlády Josefa II. se začaly vyskytovat prvopočátky zásad, na kterých stojí dnešní právní systém, a to „nullum crimen sine lege“² a „nulla poena sine lege“,³ kdy zároveň dochází k uplatňování přiměřených trestů a trest smrti se uplatňuje zcela výjimečně. Zároveň zde dochází k uplatňování dvojinstančnosti systému, když v polovině 18. století dochází v Brně ke zřízení druhého apelačního soudu s odvolací pravomocí.

Následně po vzniku samostatného Československa byl změněn celý trestní systém, když bylo převzato novelizované znění rakouského trestního zákona z roku 1852. Převzatý rakouský zákon byl tak platný a do roku 1948, kdy byl vydán zákon č. 88/1948 Sb. Zásadní zlom nastal při následně zákon č. 86/1950 Sb., který zavedl jednotný opravný prostředek, kterým je odvolání.

Dalším zákonem vydaným Národním shromážděním, byl zákon č. 140/1960 Sb., který byl platný až do roku 2009, kdy byl nahrazen zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve kterém je upravena řada důležitých otázek spojených s trestním řízením, když došlo k výraznému posílení práv poškozených.

Uspořádání zvláštní části trestního zákona bylo poplatné době jeho vzniku. Komunistický režim kladl důraz na stíhání skutků namířených proti jeho podstatě a existenci, a proto byly na prvních místech zvláštní části vymezeny trestné činy proti republice, hospodářství a pořádku ve věcech veřejných. Naproti tomu v systematické nového trestního zákoníku jsou v souladu se základními principy svobodné demokratické

¹ <http://trestni.juristic.cz/30486/clanek/trest2.html>

² „žádný zločin bez zákona“

³ „žádný trest bez zákona“

společnosti kladeny na přední místo trestné činy namířené proti základním právům jednotlivce (trestné činy proti životu, zdraví, svobodě a důstojnosti apod.).⁴

Z dnešního pohledu pak bylo přijetí zákona č.140/1960 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který je po řadě novelizací platný a účinný dodnes.

Toto téma bylo vybráno s ohledem na narůstající kriminalitu a činnost policejního orgánu, který častěji zahajuje trestní stíhání, či jsou případy více medializovány.

Tato bakalářská práce je rozčleněna do sedmi kapitol, kdy se první kapitola věnuje vlastní metodice bakalářské a zároveň vymezuje cíl, kdy zde je zároveň popsán rámcový obsah jednotlivých kapitol.

⁴ [https://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_z%C3%A1kon_\(%C4%8Ceskoslovensko,_1961\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_z%C3%A1kon_(%C4%8Ceskoslovensko,_1961))

2 Cíl a metodika bakalářské práce

V následující kapitole budou popsány cíl bakalářské práce, jehož má být prací dosaženo, a metodika bakalářské práce, která bude pro dosažení stanoveného cíle použita.

2.1 Cíl bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je podat systematický pohled na problematiku řádných opravných prostředků v trestním řízení dle platných českých právních předpisů, jakož i jejich rozdělení a vysvětlení, kdy lze použít tzv. řádné opravné prostředky a mimořádné opravné prostředky a jejich význam v jednotlivých fázích trestního řízení.

Tato bakalářská práce je rozdělena do šesti kapitol, přičemž první kapitola prezentuje hlavní cíl a dílčí cíle a dále v rámci druhé subkapitoly opisuje metody, které byly v této práci použity a na jejichž základě bylo možné dosáhnout uvedených výsledků a závěrů.

Druhá kapitola je zaměřena na charakteristiku opravného řízení. Cíl této kapitoly plní vůči hlavnímu předmětu obecnou, uvozovací funkci, neboť se snaží o ucelené pojednání opravného řízení, kdy lze použít dané opravné prostředky.

Na druhou kapitolu logicky navazuje třetí s názvem principy opravného řízení. Tato kapitola se zabývá přímo jednotlivými principy na obecné úrovni, jejich rozdělení a jejich využití v praxi.

Cílem čtvrté kapitoly je podat ucelený a systematický obraz řádných opravných prostředcích. Kapitola se postupně věnuje jednotlivým řádným opravným prostředkům, jako je odpor, odvolání s hlavním důrazem na stížnost, jejich nezbytným náležitostem a jejich bližší specifikaci.

Pátá kapitola je zaměřena na trestněprávní úpravu jako takovou v komparaci s trestněprávní úpravou jiného členského státu EU, kterým je Slovensko, neboť právě Slovensko je nám stále nejbližší co do své kultury, jakož i právního uspořádání, což zcela logicky vyplývá z dlouholeté společné moderní historie.

Šestá a zároveň poslední kapitola shrnuje poznatky z jednotlivých kapitol a hodnotí naplnění cílů vytyčených na začátku této práce.

2.2 Metodika bakalářské práce

Zpracování této bakalářské práce bude vycházet ze studia uvedené literatury, platné právní úpravy a dalších zdrojů, budou především použity metody sběru informací z jednotlivých publikací a článků. Z těchto podkladů pak bude vytvořen ucelenější náhled do zpracovávaného tématu.

Zejména se bude jednat o analýzu právních předpisů, jejich znalost a přínos těchto právních předpisů bude následně analyzována.

Ke zpracování této práce budou zvoleny zejména následující metody: analýza platné právní úpravy ale také návrhy řešení de lege ferenda.

Zpracování teoretické úvodní kapitoly bude vyžadovat zkoumání dostupných domácích odborných pramenů. Za účelem vypracování této kapitoly bude použita metoda analýzy a analogie.

S ohledem na to, že veškeré kapitoly jsou systematicky propojené, navzájem na sebe navazující budou i při vypracování následujících kapitol použity stejné metody. Šestá kapitola se bude lišit v tom, že se zde bude navíc používat metody komparace, a to zejména s právní úpravou jiného členského státu EU, Slovenska, přičemž tato meta je již obsažena v samotném názvu kapitoly.

Závěrečná část bude obsahovat návrhy de lege ferenda.

3 Trestní řízení

Rozboru řádných opravných prostředků v trestním řízení, což je předmětem této práce, musí z povahy věci předcházet úvodní část pojednávající o podstatě trestního řízení samotného, zásadách, subjektech trestního řízení a jeho stádií.

Trestní řízení samotné lze definovat různými způsoby, lze uvést např. následující definici trestního řízení podanou Nejvyšším státním zastupitelstvím. „Trestní řízení je zákonem (trestním řádem) upravený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu. Jeho úkolem je zjistit, zda se trestný čin stal, zjistit jeho pachatele a uložit mu trest nebo ochranné opatření, zajistit jejich výkon a rozhodnout o nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem. Úkolem trestního řízení je též zajistit, aby nikdo nevinný nebyl trestně stíhán či dokonce odsouzen.“⁵ Jedná se v zásadě o určitou funkční a do jisté míry zjednodušující (přesto však dostatečně výstižnou) definici trestního řízení zabývající se spíše jeho účelem než podstatou.

Trestní řízení (trestní právo procesní) je vnímáno primárně jako prostředek pro realizaci trestního práva hmotného, nicméně samo o sobě trestní řízení má i jiné poslání než pouze realizaci trestního práva hmotného. Pro doplnění výše uvedené definice podané Nejvyšším státním zastupitelstvím tak je vhodné ještě uvést následující definici trestního řízení, která upozorňuje i na jiné aspekty trestního řízení (trestního práva procesního): „Přitom je třeba mít na zřeteli, že na jedné straně trestní řízení poskytuje prostředky realizace trestního práva hmotného, které by bylo nepoužitelné bez procesního práva, ale na druhé straně je to také druh politické, právní a morální filozofie, neboť se pokouší ospravedlnit použití donucující pravomoci státu proti svobodným a autonomním jednotlivcům.“⁶ Lze mít za to, že právě druhá část této definice odkazující na ospravedlnění použití donucující pravomoci státu v trestním řízení, potažmo v trestním právu celkově, je podstatná pro úpravu opravných prostředků v trestním právu procesním. Využitím opravných prostředků v trestním řízení může právě subjekt trestního řízení jakožto autonomní a svobodný jednatel realizovat svá Ústavou a Listinou základních

⁵<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-izeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/definice-trestniho-izeni>

⁶ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 4

práv a svobod zaručená práva a svobody a bránit se tak nepřiměřenému a neoprávněnému zásahu a zkrácení těchto práv.

3.1 Základní zásady trestního řízení

„Základními zásadami trestního řízení rozumíme vůdčí právní ideje, jimž toto vůdčí postavení přiznává zákon. V důsledku své povahy jsou základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů.“⁷ Základní zásady trestního řízení jsou výslovně legálně upraveny v ust. § 2 trestního řádu. Základní zásady trestního řízení jsou uplatňovány v průběhu celého trestního řízení a jsou garancí skutečně účinného splnění úkolů a účelu trestního řízení. Nicméně míra uplatnění základních zásad trestního řízení není pro všechna stadia trestního řízení stejná, odpovídá zvláštnostem a potřebám jednotlivých stádií trestního řízení.

Mimo zásad upravených trestním řádem se v trestním řízení uplatní zásady zakotvené Ústavou a Listinou základních práv a svobod. Konkrétně se jedná o články 90 až 96 Ústavy⁸ a články 2, 8, 12, 37, 38 a 40 Listiny základních práv a svobod.⁹ Řada ze zásad upravených normami ústavního pořádku České republiky je rozvedena základními zásadami trestního řízení upravenými v trestním řádu.

Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů - § 2 odst. 1 trestního řádu

„Nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon.“ Tato zásada je zárukou občanů, že nebudou bezdůvodně stíháni. Podmínkou pro trestní stíhání osoby je, že v důsledku pečlivého prověření orgány činnými v trestním řízení je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin se stal a byl spáchán podezřelým.

Zásada presumpce nevinny - § 2 odst. 2 trestního řádu

„Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“ Presumpce nevinny je zásadou zakotvenou také v ust. článku 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.¹⁰ „Presumpce nevinny se běžně považuje za základní lidské právo. Obviněný má právo, aby

⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 86

⁸ zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁹ zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

¹⁰ článek 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod: Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.

s ním bylo jednáno jako s kteroukoli jinou osobou, bez jakéhokoliv předsudku viny, který by mohl nepříznivě snižovat jeho postavení vzhledem k ostatním občanům z pohledu právního, sociálního, morálního, až do okamžiku, kdy pravomocné odsouzení potvrdí jeho odpovědnost za spáchaný trestný čin.¹¹ Presumpce nevinny je velmi zásadním právem obviněného, neboť zajišťuje, aby mu nebylo k tíži kladeno vedení trestního stíhání. S touto zásadou také souvisí, že v rámci trestního řízení obviněný není povinen prokazovat svou nevinu a naproti tomu tíha prokazování viny leží na orgánech činných v trestním řízení. Od zásady presumpce nevinny se také odvíjí zásada „i dubio pro reo“, tj. v pochybnostech ve prospěch, když v případě pochybností o skutkových okolnostech a vině obviněného je třeba rozhodnout ve prospěch obviněného.

Zásada legality - § 2 odst. 3 trestního řádu

„Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.“ Stát má v oblasti stíhání trestných činů monopol a obecně je vyloučeno, aby občané sami a z vlastní iniciativy vedli trestní řízení. Je proto žádoucí pro zajištění naplnění všeobecného zájmu na odhalování a potírání kriminality a dosažení spravedlnosti, aby měly orgány činné v trestním řízení (státní zástupce a policejní orgán) povinnost stíhat trestné činy, o nichž se dozví. V určitých případech stanovených zákonem nebo mezinárodními smlouvami se zásada legality neuplatní.¹²

Zásada oficiality - § 2 odst. 4 trestního řádu

„Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.“ Orgány činné v trestním řízení jsou ex lege povinny postupovat v trestním řízení a provádět veškeré potřebné procesní úkony tak, aby byly naplněny principy a účel trestního řízení. Nevyžaduje se aktivita ze strany obviněného nebo podezřelého. Zásada oficiality se neuplatní v případě tzv. návrhových deliktů dle ust. § 163 trestního řádu.

Zásada rychlosti - § 2 odst. 4 trestního řízení

„Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-

¹¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 4 vyd., Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 126

¹² viz. ust. § 11 odst. 1 trestního řádu, nebo např. ust § 163a odst. 1 a § 159b trestního řádu

li to zapotřebí vzhledem k hodnotě a povaze zajištěného majetku.“ Vedení trestního řízení vůči určité osobě má pro tuto osobu pochopitelně řadu negativních osobních, sociálních a morálních dopadů, a proto je nanejvýš žádoucí, aby trestní řízení bylo při dodržení zákona provedeno rychle a bez zbytečných průtahů.

Zásada nepřipustnosti petic - § 2 odst. 4 trestního řádu

„K obsahu petic zasahujících do plnění těchto povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.“ Tato zásada posiluje nezávislost a nestrannost orgánů činných v trestním řízení a souvisí s ust. článku 18 odst. Listiny základních práv a svobod.¹³

Zásada vyhledávací - § 2 odst. 5 trestního řádu

„Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.“ Zásada vyhledávací se odvíjí od zásady oficiality pro potřeby důkazního řízení. Zásadu vyhledávací lze definovat jako „úřední povinnost orgánů činných v trestním řízení z vlastní iniciativy vyhledávat a provádět důkazy tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí“.¹⁴ Orgány činné v trestním řízení jsou na základě této zásady povinny vyhledávat důkazy svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného.

Citované ustanovení trestního řádu vyjadřující zásadu vyhledávací v sobě implicitně nese také zásadu zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Tato zásada nahradila dříve uplatňovanou zásadu materiální pravdy, která kladla důraz na přesné a úplné zjištění skutkového stavu, což je však v praxi mnohdy v podstatě vyloučeno, proto byl tento princip nahrazen zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Uvedená zásada mimo jiné znamená, že doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti prokázat stav věci a vinu obviněného nade vší pochybnost.

¹³ ust. článku 18 odst. 2 Listiny základních práv a svobod: „Petici se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.“

¹⁴ MUSIL, Jan; KRATCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3 vyd., Praha: C.H.Beck, 2007. s. 136

Zásada volného hodnocení důkazů - § 2 odst. 6 trestního řádu

„Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“ Trestní řád nestanoví, jakým způsobem má být ten který důkaz k prokázání viny obviněného hodnocen, ani jakou váhu nebo důkazní sílu má který provedený důkaz. Toto hodnocení, výběr konkrétních důkazů, posouzení jejich důvěryhodnosti a váhy leží toliko na orgánech činných v trestním řízení a jejich odpovědnosti. Opakem této zásady je zákonná teorie průvodní, kterou lze členit na verzi pozitivní a negativní. Pozitivní verze stanoví míru důkazu požadovanou pro prokázání skutečnosti (např. se vyžaduje doznání obviněného). Negativní verze naproti tomu předepisuje minimální míru důkazů, bez jejichž provedení nelze mít danou skutečnost za prokázanou.

Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů - § 2 odst. 7 trestního řádu

„Všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují se zájmovými sdruženími občanů a využívají jejich výchovného působení.“ Účelem spolupráce se zájmovými sdruženími má být účinnější předcházení a zamezování trestné činnosti využitím výchovného působení na zájmových sdružení občanů. O významu a faktickém přínosu této zásady lze v praxi trestního řízení pochybovat. Vypovídá o tom např. i minimální využívání institutu nahrazení vazby dohledem zájmového sdružení dle ust. § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu.

Zásada obžalovací - § 2 odst. 8 trestního řádu

„Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce.“ Význam této zásady spočívá v tom, že soud může o věci jednat až po podání obžaloby, iniciativa pro zahájení soudního stádia trestního řízení je tak na straně státního zástupce.

Zásada veřejnosti - § 2 odst. 10 trestního řádu

„Trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v tomto nebo zvláštním zákoně.“ Účelem této zásady je zajistit kontrolu zákonnosti trestního řízení. Přístupem širší veřejnosti k soudnímu stádiu trestního řízení zajišťuje vyloučení výkonu tzv.

kabinetní justice. Výjimky ze zásady veřejnosti jsou výslovně upraveny v trestním řádu, jedná se např. o projednávání utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, ochrana mravnosti a bezpečnosti. Významným zásahem do zásady veřejnosti je speciální úprava pro trestní řízení ve věcech mladistvých, kde je účast osob na hlavním líčení a veřejném zasedání (vyjma osob zákonem taxativně vyjmenovaných) a publikování informací o mladistvém a posuzované věci vyloučeno.¹⁵

Zásada ústnosti - § 2 odst. 11 trestního řízení

„Jednání před soudy je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslyšají.“ Rozhodování soudu a celé soudní stádium trestního řízení je založeno na ústním projevu a přednesu účastníků řízení.

Zásada bezprostřednosti - § 2 odst. 12 trestního řádu

„Při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.“ Soudní stádium trestního řízení je klíčovým stádiem, neboť je v něm rozhodováno o vině a trestu. Je proto nanejvýš žádoucí, aby zejména důkazy svědčící v neprospěch nebo ve prospěch obviněného byly provedeny před soudem. V souladu se zásadou bezprostřednosti se vyžaduje, aby soud rozhodoval pouze na základě důkazů před soudem provedených a dále aby soud čerpal pro účel vydání rozhodnutí z pramene co nejbližšího osvětlovaným skutečností. Z této zásady taktéž vyplývá, že je vyloučené měnit v průběhu soudního stádia složení soudu. Jelikož soudní stádium trestního řízení může trvat dlouhou, lze využít od počátku při předpokladu delšího trvání řízení institutu náhradního soudce dle ust. § 197 trestního řádu.

Zásada zajištění práva na obhajobu - § 2 odst. 13 trestního řádu

„Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.“ Účelem této zásady je zajistit právní ochranu osobě, proti níž je vedeno trestního řízení. Tato zásada v sobě nese právo na osobní obhajobu obviněného, právo na obhajobu prostřednictvím obhájce, právo na

¹⁵ viz ust. § 54 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

bezplatnou obhajobu pomoc obhájce a právo požadovat od orgánů činných v trestním řízení řádné objasnění okolností svědčících ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede.

Zásada vedení řízení v českém jazyce a právo na používání mateřského jazyka - § 2 odst. 14 trestního řádu

„Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.“ Skutečnost, že trestní řízení je vedeno v českém jazyce, není překvapivým a je to poměrně přirozené. Důležitým důsledkem této zásady je však, že i osoba neovládající český jazyk se může domoci realizaci trestního řízení v mateřském jazyce této osoby, čímž je zajištěna rovnost obviněných v trestním řízení, neboť osoby neovládající český jazyk nejsou znevýhodněny.

Zásada zajištění práv poškozeného - § 2 odst. 15 trestního řádu

„Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho podle zákona vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků; řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti.“ V případě zásady zajištění práv poškozeného se jedná o nejnovější zásadu zakotvenou do trestního řádu jeho novelizací provedenou zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. „Touto zásadou je tak zdůrazněno postavení poškozeného vyjádřeným v trestním řízení a do značné míry se jeho postavení stává rovnocenným s obviněným.“¹⁶

3.2 Subjekty a strany trestního řízení

V trestním řízení je třeba rozlišovat pojmy subjekt a strana trestního řízení. Subjekt trestního řízení je pojmem širším zahrnujícím v sobě veškeré osoby nadané právní subjektivitou, kteří uplatňují (mohou uplatňovat) v trestním řízení zákonem definovaný nárok.¹⁷ Strany trestního řízení jsou subjekty trestního řízení nadané

¹⁶ CHMELÍK, Jan. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6, s. 55

¹⁷ např. i svědek, obhájce, znalec či tlumočník

významnými procesními právy. Strany trestního řízení jsou výslovně definovány v ust. § 12 odst. 6 trestního řádu.¹⁸

3.2.1 Orgány činné v trestním řízení

Orgány činným v trestním řízení se dle ust. § 12 odst. 1 trestního řádu rozumí soud, státní zástupce a policejní orgán.

Poslání soudu v trestním řízení lze v návaznosti na příslušná ustanovení Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod takto: „Zásadní role soudů v trestním řízení vyplývá z toho, že o vině a trestu za trestné činy rozhoduje výhradně soud (čl. 81, čl. 90 Ústavy, čl. 40 odst. 1 Listiny), a to nezávislý, zákonem zřízený, věcně a místně příslušný soud, který rozhoduje prostřednictvím nezávislého a nestranného soudce (soudců), kteří jsou k posouzení věci určeni podle předem stanovených pravidel.“¹⁹ Rozhodování o vině a trestu je základem rozsahu pravomoci trestních soudů v České republice. Mimo rozhodování o vině a trestu rozhoduje soud ještě v dalších věcech stanovených zákonem, např. povolování užití některých operativně pátracích prostředků či rozhodování o vazbě. Soustava trestních je v České republice čtyřčlanková. První článek je tvořen soudy okresními (s výjimkou obvodních soudů v Praze a městského soudu v Brně). Druhý článek tvoří krajské soudy (s výjimkou městského soudu v Praze). Třetí článek tvoří dva vrchní soudy umístěné v Praze a Olomouci. Čtvrtým článkem soustavy trestních soudů je Nejvyšší soud se sídlem v Brně. Z hlediska procesních vztahů sestává soudní soustava v České republice ze tří stupňů – první stupeň soud okresní či krajský, druhý stupeň soud krajský nebo vrchní a třetím stupněm je Nejvyšší soud. Ústavní soud stojí mimo soustavu obecných soudů, nicméně rozhodováním o ústavních stížnostech podaných v trestních věcech do může zasahovat do trestního řízení (rušení rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení).

Státní zastupitelství je zakotveno v ust. článku 80 odst. 1 Ústavy takto: „Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.“ Působnost a pravomoc státního zastupitelství je upravena jak v příslušných ustanoveních trestního řádu tak komplexně i z hlediska systematického uspořádání státních zastupitelství nebo kárné odpovědnosti státních zástupců v zákoně č. 283/1993

¹⁸ ust. § 12 odst. 6 trestního řádu: Stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 4 vyd., Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 192

Sb., o státním zastupitelství. Soustava státních zastupitelství je totožná se soustavou soudů. Státní zástupce působí v rámci trestního řízení ve všech jeho stádiích, když základním účelem a posláním státního zastupitelství je výkon funkce veřejného žalobce a podání obžaloby.

Policejními orgány jsou dle § 12 odst. 2 trestního řádu útvary Policie České republiky a další tam uvedené orgány.²⁰ Těžiště působení policejních orgánů v trestním řízení leží ve stádiu přípravného řízení, kde jejich úkolem je zejména prověřovat veškeré podněty a zjištění vedoucí k podezření, že se stal trestný čin a kdo ho spáchal, a vyšetřovat tato trestná jednání. Činnost policejních orgánů podléhá dozoru státního zástupce, který je garantem zákonnosti procesních úkonů v přípravném řízení.

3.2.2 Osoba, proti níž je vedeno trestní řízení

V závislosti na stádiu trestního řízení se liší označení užívané pro osobu, proti níž je vedeno trestní řízení, a to podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený.

Podezřelým se osoba stává, pokud je u ní dán některý z důvodů vazby a kdo byl v souladu s ust. § 76 trestního řádu zadržen, ale nebylo proti němu zahájeno trestní stíhání. Obviněným je osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Nařízením hlavního líčení o podané obžalobě se obviněný stává obžalovaným. Nabytím právní moci odsuzujícího rozsudku se pak stává obžalovaný odsouzeným.

3.2.3 Další subjekty trestního řízení

Dalšími subjekty trestního řízení jsou osoby, které mají na konání trestního řízení spíše dílčí zájem, nebo se jich některé ze stádií trestního řízení dotýká. Mezi další subjekty trestního řízení patří zejména obhájce, poškozený, zákonný zástupce obviněného, osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy, znalec, svědek či tlumočník.

3.3 Stádia trestního řízení

V této podkapitole budou popsány základní stádia trestního řízení v České republice včetně odkazu na opravné prostředky, které lze v daném stádiu využít a které budou podrobněji rozebrány v následujících částech této práce.

²⁰ např. Generální inspekce bezpečnostních sborů, orgány Vězeňské služby České republiky nebo Vojenská policie

Trestní řízení má tato po sobě jdoucí stádia: přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, odvolací řízení, vykonávací řízení.

3.3.1 Přípravné řízení

Přípravné řízení je předsoudním stádiem trestního řízení a legálně je vymezeno v ust. § 12 odst. 10 trestního řádu.²¹ Samotné přípravné řízení lze dále rozdělit na dvě dílčí fáze a to fázi prověřovací a fázi vyšetřovací.

Podstatou prověřovací fáze je prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, resp. postup před zahájením trestního stíhání. Účelem této dílčí fáze je zjistit, zda došlo k trestnému činu (šetření a prověřování skutkových okolností) a kdo je předpokládaným pachatelem. Nejčastěji je prověřovací fáze přípravného řízení zahajována sepsáním úředního záznamu o zahájení úkonů trestního řízení dle ust. § 158 odst. 3 trestního řádu. Prověřovací fáze je vymezena zejm. v ust. § 158 až § 159d trestního řádu, kde jsou zejména vymezeny tzv. operativně pátrací prostředky a podmínky jejich použití orgány činným v trestním řízení. Prověřovací fáze končí postoupením věci jinému orgánu, odložením věci nebo vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání.

Podstatou a účelem vyšetřovací fáze přípravného řízení je zajištění důkazů a jejich následné vyhodnocení. Na základě vyhodnocení zajištěných důkazů pak následně státní zástupce buďto podá obžalobu anebo rozhodne o postoupení věci, zastavení trestního stíhání či jeho přerušení, podmíněném zastavení trestního stíhání, schválení dohody o narovnání nebo uzavření dohody o vině a trestu. Vyšetřovací fáze je vymezena zejm. v ust. § 160 až § 170 trestního řádu.

Přípravná fáze trestního řízení je primárně realizována a ovládána Policií ČR a státním zástupcem. Státní zástupce vystupuje v této fázi jako jakýsi garant zákonnosti a dohlížitel dodržování zákonných postupů pro zajišťování důkazů a zejména odpovídá za podání obžaloby soudu. Soud v této fázi vystupuje spíše okrajově např. pro účely rozhodování o vazbě a právě některých opravných prostředcích.

²¹ ust. § 12 odst. 10 trestního řádu: ...přípravným řízením je úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.

Pro úplnost je třeba ještě uvést, že se rozlišuje tzv. zkrácené přípravné řízení, v němž odpadá dílčí fáze vyšetřování a trestní stíhání je zahajováno podáním návrhu na potrestání, o němž je rozhodováno ve zkráceném řízení před samosoudcem.

Opravným prostředkem využitelným v přípravném stádiu trestního řízení je stížnost podle ust. § 141 a násl. trestního řádu.

3.3.2 Předběžné projednání obžaloby

Predběžné projednání obžaloby je dalším stádiem, byť fakultativním, trestního řízení. V tomto stádiu trestního řízení se již věc dostává řízení před soudem, které má být v pojetí současného trestního procesu těžištěm trestního řízení.

Z logiky věci je základní podmínkou konání predběžného projednání obžaloby, že vůbec tato byla státním zástupcem podána. Po podání obžaloby státním zástupcem předseda senátu posoudí obžalobu ze všech důvodů pro nařízení predběžného projednání obžaloby, jejichž taxativní výčet je vymezen v ust. § 186 trestního řádu, a dospěje k závěru, zda je nutné provést predběžné projednání obžaloby či nikoliv a je možné zahájit hlavní líčení. Odtud tedy již výše zmíněná fakultativnost tohoto stádia trestního řízení.

Účelem stádia predběžného projednání obžaloby je zjištění a ověření, zda je dána příslušnost soudu, nedošlo k procesním pochybením a zda jsou objasněny základní skutečnosti a důvody pro zahájení hlavního líčení.

Predběžné projednání obžaloby je ukončeno některým z rozhodnutí dle ust. § 188 odst. 1 trestního řádu. Opravným prostředkem proti rozhodnutí soudu ve stádiu predběžného projednání obžaloby je stížnost podle ust. § 141 a násl. trestního řádu.

3.3.3 Hlavní líčení

Hlavní líčení je klíčovým a nejdůležitějším stádiem trestního řízení, neboť v něm dochází k rozhodování o vině a trestu, případně o náhradě škody nebo ochranném opatření. V nejvyšší míře jsou zde prosazovány zásady a principy trestního řízení. Také se v hlavní líčení zásadním způsobem mění postavení stran, neboť zde hlavní roli hraje soud, který je jako jediný nadán k tomu, aby rozhodoval o vině a trestu a jeho význam a postavení se tak diametrálně liší od řízení přípravného. Naproti tomu státní zástupce se ve stádiu hlavního líčení při zachování principu rovnosti stran dostává na úroveň

rovnocennou s obhajobou, byť lze mít s ohledem na tradičně silné postavení státního zástupce v trestním procesu na území našeho státu o reálné rovnocennosti určité pochyby.

Soud je při svém rozhodování o vině a trestu v rámci hlavního líčení vázán ve vztahu k posuzovanému skutku obžalobou, neboť dle ust. § 220 odst. 1 trestního řádu je soud oprávněn rozhodovat toliko o skutku obsaženém v obžalobě. Naproti tomu právní kvalifikací předmětného protiprávního jednání obsaženou v obžalobě soud vázán není.

Způsoby rozhodnutí soudu v hlavním líčení jsou vymezeny v ust. § 220 až 230 trestního řádu. Nejdůležitější formou rozhodnutí soudu v hlavním líčení je rozsudek, kterým se řízení meritorně končí (v prvním stupni) a rozhoduje se jím o vině a trestu. Rozsudkem soud buďto uzná obžalovaného vinným a rozhodne o trestu nebo ho obžaloby zprostí.

Proti rozhodnutím soudu ve formě usnesení může obžalovaný i státní zástupce podat stížnost ve smyslu ust. § 141 trestního řádu. Opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání upravené v ust. § 245 a násl. trestního řádu.

3.3.4 Odvolací řízení

Odvolací řízení opravným řízením zahájeným na základě podaného odvolání, tj. jednoho z řádných opravných prostředků. Ačkoliv je odvolání stejně jako stížnost či odpor řádným opravným prostředkem, je oproti těmto prostředkům odvolání natolik významné, že je odvolací řízení posuzováno jako samostatné stádium trestního řízení. Význam odvolání tkví v tom, že na jeho podkladě je přezkoumáváno nejdůležitější rozhodnutí trestního řízení – rozsudek, kterým je rozhodnuto o vině a trestu.

3.3.5 Vykonávací řízení

V případě výkonu rozhodnutí (vykonávacího řízení) je třeba rozlišit, zda se jedná o výkon odsuzujícího rozsudku či výkon jiného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Za samostatné a závěrečné stádium trestního řízení je považováno toliko výkon odsuzujícího rozsudku.²² Smyslem výkonu rozhodnutí obecně je realizovat obsah rozhodnutí. Výkon rozhodnutí zařizuje orgán činný v trestním řízení, který rozhodnutí učinil.

²² JELÍNEK, Jirí. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 671

Výkon rozhodnutí upravuje trestní řád pouze rámcově a to v ust. § 315 a násl. trestního řádu. Výkon konkrétních druhů trestů je upraven podrobněji ve zvláštních zákonech²³ či jednacím řádem pro okresní a krajské soudy.²⁴

²³ např. zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, nebo zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁴ vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

4 Charakteristika, principy a zásady opravného řízení

Průběh a výsledek konkrétního trestního řízení co do jeho kvality, rychlosti, pečlivosti, zákonnosti apod. je odvislý od práce orgánů činných v trestním řízení. Jedná se tak přirozeně o výsledek lidské činnosti a jak známo, lidský faktor je zrádný a v důsledku jeho působení mohou vznikat ať už zamýšlená nebo nezamýšlená pochybení. V trestním řízení je rozhodováno o vině a trestu, a proto je právě zde třeba důsledně dbát o to, aby rozhodování orgánů činných v trestním řízení bylo plně v souladu se zákonem. Posláním opravného řízení je právě zajistit, resp. přinejmenším zvýšit pravděpodobnost a záruku, že rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení jsou v souladu s požadavky zákonnosti a eliminovat tak pochybení způsobená lidským faktorem. Všudypřítomnou hrozbu chybného rozhodnutí jako imanentní důsledek působení lidského faktoru v trestním řízení lze také shrnout takto: „I při dokonalých předpisech o zjišťování trestných činů a potrestání jejich pachatelů, při náležitě pečlivosti orgánů provádějících trestní řízení se mohou vyskytnout chyby a nedostatky, které v konečných důsledcích mají nepříznivý vliv na správnost rozhodnutí.“²⁵

Z hlediska účelu opravného řízení v trestním řízení lze rozlišovat v zásadě tři úrovně účelu – všeobecný, bezprostřední a širší. Všeobecným účelem se rozumí v podstatě výše uvedená obecná snaha o zajištění záruky zákonnosti trestního řízení a zásady materiální pravdy. Náprava a odstranění nedostatků rozhodnutí v konkrétním případě je bezprostředním účelem opravného řízení v trestním řízení. Širší účel opravného řízení lze chápat jako určité sjednocení výkladu souladného se zákonem, důsledkem čehož jsou odstraňovány nedůvodné rozdíly v rozhodování orgánů činných v trestním řízení ve skutkově totožných (obdobných) věcech a jsou tak posilovány principy právní jistoty a legitimního očekávání. Právě při přezkumu rozhodnutí prováděném vyššími instancemi (zejména judikaturou Nejvyššího soudu České republiky) dochází k formulování dalších zásad a postupů v určitých případech.

V opravném řízení jakožto součásti trestního řízení jsou v míře přiměřené okolnostem a druhu opravného řízení dodržovány základní zásady trestního řízení zakotvené zejména v ust. § 2 trestního řádu. V největší míře jsou základní zásady trestního řízení realizovány v rámci řízení odvolacího.

²⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 4 vyd., Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 602

Opravné řízení je ovládáno mimo obecných zásad trestního řízení také zvláštními zásadami a principy, které jsou realizovány a dodržovány právě pouze v opravném řízení. Mezi tyto zvláštní zásady a principy patří principy revizní, apelační a kasační, devolutivní a suspenzivní účinek opravných prostředků, princip *beneficium cohaesionis* a zákaz *reformatio in peius*.

4.1 Revizní princip

Opravné prostředky v trestním právu procesním lze členit na základě rozsahu přezkoumání původního rozhodnutí podle toho, zda se u nich uplatní revizní princip či nikoliv. Rozdíl v uplatnění nebo neuplatnění revizního principu tkví v tom, zda přezkumný orgán přezkoumává napadené rozhodnutí ve všech směrech nebo pouze v omezeném rozsahu.

Revizní princip znamená, že přezkumný orgán přezkoumává jak všechny výroky napadeného rozhodnutí, tak i správnost řízení předcházejícího vydání napadeného rozhodnutí. Orgán rozhodující o opravném prostředku přezkoumává napadené rozhodnutí v uvedeném rozsahu bez ohledu na to, zda oprávněná osoba výroky nebo předcházející řízení napadla a uvedla jejich konkrétní nesprávnosti, chyby a vady. V případě uplatnění revizního principu dokonce postačí, aby oprávněná osoba podala blanketní opravný prostředek bez odůvodnění.

Revizní princip lze členit na úplný a omezený. V případě úplného revizního principu je napadené rozhodnutí posuzováno z hlediska zákonnosti a správnosti všech výroků a ve vztahu ke všem rozhodnutím dotčeným osobám. Naproti tomu omezený revizní princip znamená, že je rozhodnutí přezkoumáváno toliko ve vztahu k osobě, ohledně níž byl opravný prostředek podán. Úplný revizní princip je uplatněn v českém trestním právu procesním pouze v případě stížnosti. U ostatních opravných prostředků platí vázanost přezkumného orgánu podaným opravným prostředkem (napadené výroky, uplatněné námitky, vytýkané vady).

4.2 Apelační a kasační princip

Opravné prostředky v trestním řízení lze dělit podle způsobu vyřízení napadeného rozhodnutí přezkumným orgánem, tj. zda přezkumný orgán užije kasační nebo apelační princip.

V případě kasačního principu přezkumný orgán při zjištění nesprávnosti napadeného rozhodnutí toto zruší a vrátí věc k novému projednání a rozhodnutí orgánu, který toto vadné rozhodnutí vydal. Naproti tomu při aplikaci apelačního principu přezkumný orgán zjištěnou nesprávnost sám napraví, když původní rozhodnutí nahradí vydáním nového rozhodnutí. Rozdíl mezi oběma principy taktéž spočívá v předmětu přezkumu prováděném přezkumným orgánem, když při apelaci se přezkumný orgán zabývá jak skutkovými otázkami a vadami skutkových zjištění, které může svým postupem a doplněním nebo zopakováním dokazování odstranit a vydat nové rozhodnutí, tak i otázkami právními. „Apelační princip představuje materiální i formální způsob přezkoumávání rozhodnutí v systému dvou skutkových instancí, jehož výsledkem je vlastní rozhodnutí soudu, který o opravném prostředku rozhoduje. Opravné prostředky vybudované na tomto principu směřují proti chybám skutkovým i právním.“²⁶ Naproti tomu kasační princip lze definovat takto: „Kasační princip představuje formální způsob přezkoumávání rozhodnutí vždy s devolutivním účinkem v systému dvou nebo tří instancí, kdy instance, jejíž rozhodnutí je přezkoumáváno, je vždy instancí skutkovou, a instance, která rozhodnutí přezkoumává, je instancí právní.“²⁷

Opravné řízení je založeno na kombinaci obou uvedených principů, když převažující význam toho kterého principu je spojen s konkrétním opravným prostředkem. V odvolacím řízení byl novelou trestního řádu z roku 2001²⁸ posílen apelační princip, neboť odvolací soud může provést vlastní dokazování, kterým doplní či zopakuje důkazy provedené soudem prvního stupně, důsledkem čehož se může odchýlit od skutkových zjištění soudu prvního stupně. Dle ust. § 259 trestního řádu, jsou-li skutková zjištění tak nedostatečná, že je nutno hlavní líčení opakovat nebo provádět rozsáhlé a obtížně proveditelné doplnění dokazování, rozhodnutí zruší a vrátí věc soudu prvního stupně k novému projednání. Posláním odvolacího soudu totiž není nahrazovat činnost soudu prvního stupně v hlavním líčení. Kasační princip se typicky uplatní u mimořádných opravných prostředků, kde provádění vlastního dokazování přezkumným orgánem za účelem doplnění a zjištění skutkového stavu v zásadě nepřichází v úvahu. Důsledkem aplikace kasačního principu může být neúměrné prodlužování trestního řízení.

²⁶ LANGER, Petr. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci?, *Trestněprávní revue* 8/2006, 2006. s. 221

²⁷ LANGER, Petr. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci?, *Trestněprávní revue* 8/2006, 2006. s. 221

²⁸ zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

4.3 Devolutivní účinek

Devolutivní účinek znamená, že v případě podání opravného prostředku se přezkumem napadeného rozhodnutí zabývá jiný orgán, resp. orgán nadřízený tomu, který vydal rozhodnutí v prvním stupni. Opravné prostředky lze dělit podle toho, zda se u nich devolutivní účinek užije nebo nikoliv. Výhodou uplatnění devolutivního účinku je zvýšení objektivity a záruky zákonnosti rozhodování orgánů činných v trestním řízení, neboť se posuzovanou věcí zabývá jiný zpravidla nadřízený orgán. Podstatným důsledkem aplikace devolutivního účinku je také možnost sjednocovat rozhodovací praxi orgánů činných v trestním řízení a naplnit tak širší účel opravného řízení.

Devolutivní účinek má odvolání²⁹ a stížnost.³⁰ V případě stížnosti je však přípustná autoremedura podle ust. § 146 odst. 1 trestního řádu: „Orgán, proti jehož usnesení stížnost směřuje, může jí sám vyhovět, nedotkne-li se změna původního usnesení práv jiné strany trestního řízení. Jde-li o usnesení policejního orgánu, které bylo vydáno s předchozím souhlasem státního zástupce nebo na jeho pokyn, může policejní orgán sám stížnosti vyhovět jen s předchozím souhlasem státního zástupce.“ Dle judikatury trestních soudů je však i proti rozhodnutí vydanému v rámci uplatněné autoremedury přípustná stížnost. Odpor devolutivní účinek nemá, neboť po jeho podání je trestní příkaz zrušen a věc následně projednává soud prvního stupně, který daný trestní příkaz vydal.

Devolutivní účinek lze ještě dělit podle rozsahu místní působnosti přezkumného orgánu na centralizovaný a decentralizovaný. Centralizovaný devolutivní účinek se uplatní v případě dovolání nebo stížnosti pro porušení zákona, kdy o těchto mimořádných opravných prostředcích rozhoduje Nejvyšší soud. V ostatních případech aplikace devolutivního účinku u opravných prostředků se užije decentralizovaná forma.

4.4 Suspenzivní účinek

Suspenzivní účinek znamená, že podáním opravného prostředku dochází k odkladu výkonu rozhodnutí, proti němuž je podán opravný prostředek, až do rozhodnutí o opravném prostředku. Suspenzivní účinek se uplatní u odvolání. Stížnost

²⁹ viz § 252 trestního řádu

³⁰ viz § 147 trestního řádu

má suspenzivní účinek jen, pokud tak stanoví zákon. V případě odporu není na místě úvaha nad suspenzivním účinkem

4.5 Princip beneficium cohaesionis

Princip beneficium cohaesionis lze česky vyjádřit jako dobrodiní záležející v souvislosti. „Princip beneficium cohaesionis spočívá v tom, že rozhodnutí, proti němuž podala opravný prostředek jen některá z oprávněných osob, lze změnit i ve prospěch další osoby, již se týká napadené rozhodnutí a která proti němu nepodala opravný prostředek.“³¹ Principem beneficium cohaesionis je zasaženo do zásady nezměnitelnosti pravomocného rozhodnutí a také překročení principu vázanosti rozsahu přezkumu napadeného rozhodnutí podaným opravným prostředkem.

Pro uplatnění této zásady musí být kumulativně splněny následující podmínky. V opravném řízení musí být vyhověno podanému opravnému prostředku ohledně některé z osob, která podala nebo v jejíž prospěch byl podán opravný prostředek. Důvod, pro který bylo vyhověno podanému opravnému prostředku, prospívá další osobě, v jejíž prospěch opravný prostředek podán nebyl, přičemž o obou osobách bylo rozhodnuto týměž napadeným rozhodnutím. Věc nebyla vůči některé z osob vyloučena ze společného řízení dle ust. § 23 odst. 1 trestního řádu. Jsou-li uvedené podmínky kumulativně splněny, přezkumný orgán je povinen aplikovat princip beneficium cohaesionis.

4.6 Zákaz reformatio in peius

Zákaz reformatio in peius lze česky vyjádřit jako zákaz změny k horšímu. Tento princip nedovoluje, aby bylo v případě opravného prostředku podaného ve prospěch obviněného rozhodnutím přezkumného orgánu zhoršeno postavení obviněného. Zákaz reformatio in peius uplatní pouze v případě, že opravný prostředek byl podán výlučně ve prospěch obviněného. Pakliže byl podán pouze opravný prostředek v neprospěch obviněného nebo byly podány opravné prostředky ve prospěch i neprospěch obviněného, zákaz reformatio in peius se neuplatní. Podle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky lze zlepšit postavení určité osoby i z podnětu opravného prostředku podaného pouze v její neprospěch, jak vyplývá z následujícího závěru Nejvyššího soudu České republiky: „Odvolací soud může na podkladě odvolání

³¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 582

podaného státním zástupcem pouze v neprospěch obviněného zrušit nebo změnit napadený rozsudek soudu prvního stupně nejen v neprospěch obviněného, ale i v neprospěch a ve prospěch obviněného a také výlučně v jeho prospěch. Takovému rozhodnutí nebrání ani skutečnost, že obviněný se po vyhlášení rozsudku výslovně vzdal odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.).³²

³² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.1.2013, sp. zn. Tpjn 303/2012

5 Řádné opravné prostředky

Opravné prostředky se člení na řádné a mimořádné. Rozlišení opravných prostředků je odvislé od toho, zda je napadané rozhodnutí v právní moci či nikoliv, Řádný opravný prostředek lze podat proti rozhodnutí, které nenabýlo právní moci, kdežto mimořádné opravné prostředky slouží k přezkumu rozhodnutí v právní moci.

Obecně lze říci, že opravné prostředky jsou procesní úkony, kterými se oprávněné osoby domáhají způsobem stanoveným v trestním řádu přezkoumání rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, který toto vydal. Podáním příslušného opravného prostředku tak začíná opravné řízení. Zároveň je nutné podotknout, že vždy záleží na osobě oprávněné a jejím uvážení, zda využije možnost podání opravného prostředku, je to tedy fakultativním, tedy volitelným, úkonem. Jak z uvedeného logicky vyplývá, může celé trestní řízení proběhnout bez jakéhokoliv opravného řízení, pokud všichni účastníci rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení hodnotí jako věcně správné.

Řádné opravné prostředky v trestním řízení směřují do nepravomocných rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, tedy do rozhodnutí, které je platné a vydané, avšak ještě nenabýlo právní moci. Podaný řádný opravný prostředek má zpravidla tzv. suspenzivní účinek, tedy tento způsobuje odklad výkonu rozhodnutí do okamžiku, než bude o řádném opravném prostředku rozhodnuto a tím nenabude právní moci.

Trestní řízení je dvouinstanční řízení, čehož jsou důkazem právě řádné opravné prostředky, když každé rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení je právě přezkoumatelné jemu nadřazeným orgánem.

Mezi řádné opravné prostředky se řadí odvolání, které je podáváno proti rozsudku soudu prvního stupně, odpor, který je podáván proti trestnímu příkazu, který také vydává soud prvního stupně a dále stížnost, která je podávána proti jakémukoliv rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení.

5.1 Odvolání

Jak bylo výše zmíněno, odvolání je řádným opravným prostředkem, který má suspenzivní, čili odkladný, účinek a podává se do rozsudku soudu prvního stupně. V případě použití tohoto řádného opravného prostředku tedy nenastává právní moc rozhodnutí soudu prvního stupně a je projednáváno soudem odvolacím, který rozhoduje o

jeho oprávněnosti a může tak rozhodnutí soudu prvního stupně změnit a rozhodnout namísto něj, změnit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu projednání (např. k doplnění dokazování, pokud toto bylo neúplné) či potvrdit jako správné, popřípadě toto odvolání zamítnout.

V případě, že obžalovaný souhlasí s rozhodnutím soudu prvního stupně, může se vzdát práva odvolání za sebe i osoby oprávněné k tomu podat odvolání. V okamžiku, kdy se práva odvolání vzdá i státní zástupce, nabývá rozsudek soudu prvního stupně okamžitě právní moci a je jako věcně správný tímto okamžikem vykonatelný a může okamžitě způsobit účinky, tedy je závazný a vynutitelný veřejnou mocí.

Podané odvolání tedy podněcuje soud odvolací, aby přezkoumal správnost, zákonnost a spravedlivost rozsudku, jakož i celé řízení, které předcházelo podání odvolání. Samotný institut podání odvolání je garantem práv a svobod osob, kterých se týká trestní řízení a zároveň je prostředkem k dodržování zákonnosti v postupu celého trestního řízení.

V praxi se tak stává, že pokud se obě strany vzdají na místě práva podat odvolání, nežádají zároveň písemné odůvodnění rozsudku, což zpravidla soudy prvního stupně uvítají, neboť jím tímto okamžikem odpadá povinnost dlouze odůvodňovat své rozhodnutí, neboť postačí pouze slovní odůvodnění, které následuje bezprostředně po vyhlášení rozsudku, jakož i poučení o řádném opravném prostředku.

5.1.1 Předmět odvolání a osoby oprávněné podat odvolání

„Předmětem odvolání mohou být všechny rozsudky soudů prvního stupně, tj. rozsudky okresního soudu, jakož i krajského soudu jako soudu prvního stupně. Skutečnost, v jakém složení soud rozhodl, zda rozsudek vydal senát nebo samosoudce, není rozhodná.“³³

Rozsudek může odvoláním napadnout:

- státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoliv výroku,
- obžalovaný pro nesprávnost výroku, který se ho přímo dotýká
- zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabrání věci,
- poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy

³³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 571

nebo vydání bezdůvodného bohatění, pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení,

- osoba oprávněná napadat rozsudek pro nesprávnost některého jeho výroku může jej také napadat proto, že takový výrok učiněn nebyl, jakož i pro porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, jestliže toto porušení mohlo způsobit, že výrok je nesprávný nebo že chybí.³⁴

Státní zástupce se může rozhodnout a je tedy čistě na jeho uvážení, zda podá odvolání ve prospěch či neprospěch obžalovaného, přičemž zpravidla podává odvolání v neprospěch.

Obžalovaný, jak bylo shora zmíněno, může podat napadnout rozsudek pro nesprávnost výroku, který se ho pak přímo týká, a to pouze ve svůj prospěch, přičemž ve prospěch obžalovaného může podat odvolání i osoba k tomu oprávněná, tedy jeho příbuzný v pokolení přímém, sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh. Dále pak odvolání ve prospěch obžalovaného může podat jeho zákonný zástupce, a to v případě, kdy je obžalovaný omezen ve způsobilosti k právnímu jednání či obhájce,³⁵ který je však povinen se řídit pokyny klienta, tedy obžalovaného, a to i v případě, kdy je obhájce jiného názoru. V praxi si zpravidla v těchto případech, nechávají obhájci podepsovat výslovný pokyn klienta, a to buď podat či nepodat odvolání, aby v případě stížnosti na Českou advokátní komoru, mohl prokázat, že jednal pouze v souladu s uděleným pokynem a tedy se nedopustil kárného provinění, za které by mohl být postihnut. Odvolání podávané obhájcem za obžalovaného, není podáváno vlastním jménem, nýbrž jménem obžalovaného, neboť obhájce není osobou se samostatným právem odvolání podat.

Zá zúčastněnou osobu může podat i odvolání osoba, která byla k tomu zmocněna, a to pouze do výroku zabráni věci.

³⁴ § 246 zákona trestního řádu

³⁵ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii § 16 odst. 2 „Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné“

Odvolání dále může podat osoba poškozená, která však uplatnila nárok na náhradu škody, a to pouze do výroku, který se přímo týká o náhradě škody, přičemž může tak učinit v neprospěch obžalovaného. Osoba poškozená však nemůže napadnout výrok, kterým se stanoví vina či trest obžalovaného.

5.1.2 Procesní stránka odvolání

Co se procesní stránky odvolání týče, je toto podáváno v písemné podobě či ústní formě přímo do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem, přičemž zpravidla si obhájce ponechává lhůtu v případě, kdy se nevzdá práva podání odvolání i za osoby oprávněné, popřípadě se podá odvolání přímo po vyhlášení, poučení a odůvodnění napadeného rozsudku, s tím, že toto je odůvodněno následně, až je rozsudek řádně doručen. Od doručení rozsudku, do kterého se chce obžalovaný odvolat, počíná běžet zákonná lhůta k podání odvolání, která činí 8 dní. V případě, že je rozsudek doručován obžalovanému a jeho obhájci, popřípadě jeho zákonnému zástupci, počíná běžet tato lhůta k podání odvolání dnem, kterým bylo doručeno nejpozději, přičemž ostatním osobám běží lhůta samostatně. Lhůta k podání odvolání lze tzv. oddálit tak, že po doručení napadeného rozsudku obhájci, může v poslední den lhůty podat tzv. blanketní odvolání, které odůvodní v jeho stanovené lhůtě, přičemž toto musí obsahovat, do čeho se obžalovaný odvolává, jakož i odvolací důvody.

Trestní řád v ustanovení § 246 vymezuje pak pouze obecný rámec, podle něhož je možné rozsudek napadnout, a to:

- pro nesprávnost výroku rozsudku, kdy tato pak může vyplývat z vad skutkových,³⁶ tedy pokud soud prvního stupně dospěje k neplatnému zjištění, které je nesprávné, neúplné, nejasné či jednotlivá zjištění jsou v rozporu samy se sebou a vad právních;³⁷
- pokud nebyl učiněn výrok, který měl být;
- pro porušení ustanovení, které rozsudku předcházelo,³⁸ jedná se o vady, které mohly vzniknout při hlavním řízení, ale i o vady, ke kterým mohlo dojít v předcházejících řízeních, tedy v přípravném řízení či při předběžném projednání obžaloby.

³⁶ Latinsky: error in facto

³⁷ Latinsky: error in iure

³⁸ Latinsky: error in procedendo

Samotné odvolání je podáváno k soudu přímo nadřízenému tomu, který rozhodoval v prvním stupni a to právě prostřednictvím soudu prvního stupně, jakož i jeho doplnění.

S odkazem na shora popsané je třeba podotknout, že podané odvolání má suspenzivní, tedy odkladný, účinek.

„Odvolání podané oprávněnou osobou, řádně a včas má především ten účinek, že se jím zahajuje odvolací řízení jako fakultativní součást trestního stíhání, které probíhá dílem u soudu prvního stupně a z převážné části u odvolacího soudu.“³⁹

„Zákon nezná případ, že by rozsudek nebo jeho část byly vykonatelné dříve, než nabyly právní moci, naproti tomu odvolání, podané proti rozsudku včas a osobou k tomu oprávněnou, má odkladný účinek, který minimálně do rozhodnutí odvolacího soudu zamezuje jeho vykonatelnosti.“⁴⁰

Na tomto místě je nutné podotknout, že napadený rozsudek může nabýt právní moci i částečně, a to do výroků, proti kterým nemožné odvolání či proti nimž odvolání podáno nebylo, nebo se osoba k tomu oprávněná vzdala práva podat odvolání.

O podaném odvolání tedy rozhoduje soud nadřazený soudu, který rozhodoval v prvním stupni, přičemž místní příslušnost soudu odvolacího se řídí místní příslušností soudu prvního stupně.

„Příslušnost odvolacích soudů se tedy odvíjí od věcné a místní příslušnosti soudů prvního stupně, jejichž rozsudek je přezkoumáván v odvolacím řízení. Místní příslušnost odvolacího soudu může být z důležitých důvodů výjimečně změněna, a to rozhodnutím nejbližše společně nadřízeného soudu (podle povahy věci vrchního nebo Nejvyššího soudu) o odnětí a přikázání věci.“⁴¹

Soud odvolací o podaném odvolání rozhoduje buď ve veřejném či neveřejném zasedání a jedná se o fázi trestního řízení přezkumnou i rozhodovací, přičemž je vždy

³⁹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 538

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 809

⁴¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 544

rozhodováno v senátech složených ze soudců daného soud, jednoho předsedy a dvou soudců, jakožto přísedících, aby byla zachována zákonnost rozhodovacího procesu.

Častější forma rozhodování je veřejné zasedání, kdy odvolací soud rozhoduje o podaném odvolání a může rozhodnout způsoby již popsány výše v této práci, přičemž odvolací soud rozhoduje formou usnesení či může vydat sám rozsudek.

„Tuto formu projednání zvolil zákonodárce, aby odlišil toto stádium trestního řízení od hlavního líčení před soudem prvního stupně, ve kterém leží těžiště projednání věci, a zároveň zdůraznil, že úkolem odvolacího soudu je především přezkoumání správnosti, zákonnosti a spravedlnosti rozsudku a řízení, které mu předcházelo.“⁴²

Postup veřejného zasedání výslovně upravuje ustanovení § 235 trestního řádu, který stanoví:

„(1) Po zahájení veřejného zasedání podá předseda nebo jím určený člen senátu na podkladě spisu zprávu o stavu věci zaměřenou na otázky, které je třeba ve veřejném zasedání řešit. Poté osoba, která dala svým návrhem k veřejnému zasedání podnět, návrh přednese. Osoba, která může být přímo dotčena rozhodnutím, jakož i státní zástupce se k návrhu vyjádří, nejsou-li sami navrhovateli.

(2) Jsou-li při veřejném zasedání prováděny důkazy, užije se přiměřeně ustanovení o dokazování u hlavního líčení. Omezení v provádění důkazů čtením protokolu o výpovědi svědka nebo znalce nebo přehráním obrazového a zvukového záznamu pořízeného o jejich výslechu provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení platí pouze pro veřejné zasedání konané o odvolání.

(3) Po provedení důkazů udělí předseda senátu slovo ke konečným návrhům. Je-li osobou, která může být přímo dotčena rozhodnutím, obviněný, má právo mluvit poslední.“

Neveřejné zasedání může odvolací soud nařídit pouze v omezeném rozsahu, tedy kdy není nutné nařídit veřejné zasedání anebo v okamžiku, kdy není potřeba provádět dokazování. Výsledkem neveřejného zasedání jsou jen některá rozhodnutí, která jsou taxativně vymezena v ustanovení § 263 odst. 1 trestního řádu, tedy pokud bylo odvolání podáno opožděně, osobou, která nebyla oprávněna podat odvolání nebo osobou, která se

⁴² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. Trestní právo procesní Praha: C.H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 92

odvolání výslovně vzdala nebo znovu podala odvolání, které v téže věci již předtím výslovně vzala zpět.

Důkazy provádějící v neveřejném zasedání se pak provádějí jen v omezeném rozsahu, přičemž odvolací soud rozhoduje pouze usnesením.

5.2 Odpor

Odpor je řádným opravným prostředkem a lze ho podat pouze proti trestnímu příkazu. Trestní příkaz je specifickým rozhodnutím a lze ho vydat pouze za okolností, které jsou jasně stanoveny zákonem. Podmínky pro jeho vydání stanovuje konkrétně ustanovení § 314e trestního řádu. Trestní příkaz může vydat pouze samosoudce a to i bez projednání věci v hlavním líčení, a to pokud je spolehlivě prokázán skutkový stav věci, přičemž má povahu odsuzujícího rozsudku a lze ho vydat i ve zjednodušeném řízení po zkráceném přípravném řízení. Trestním příkazem lze uložit pouze tresty, které jsou taxativně vymezeny již v citovaném ustanovení a kterými jsou následující:

- trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu;
- domácí vězení do jednoho roku;
- trest obecně prospěšných prací;
- trest zákazu činnosti do pěti let;
- peněžitý trest;
- trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty;
- vyhoštění do pěti let;
- zákaz pobytu do pěti let;
- trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.

Jak bylo výše popsáno, odpor je řádným opravným prostředkem, který může podat obviněný, jakož i osoby oprávněné k tomu podat za obviněného odvolání v jeho prospěch, zároveň odpor proti trestnímu příkazu může podat státní zástupce.

„Obviněnému, státnímu zástupci a osobám, které jsou oprávněny podat ve prospěch obviněného odvolání, umožňuje trestní řád, aby se domohli projednání věci v

hlavním líčení. Tuto možnost jim dává oprávněním podat proti trestnímu příkazu zvláštní opravný prostředek, kterým je odpor.⁴³

Procesní náležitosti u tohoto opravného prostředku jsou obdobné jako u odvolání, tedy podává se u soudu, který tento vydal v zákonné 8 denní lhůtě, přičemž tato počíná běžet dnem nejpozdějšího doručení. Odlišnost lze však spatřit v tom, že podaný odpor nelze vzít zpět, neboť včasné podaný odpor ruší trestní příkaz jako takový a tedy nedochází k dalšímu rozhodování soudů druhého stupně, tedy je zde zachována jednoinstančnost řízení. V případě, že je podaný odpor, samosoudce, který tento vydal, nařídí ve věci samé hlavní líčení.

Dalším specifickým tohoto opravného prostředku je, že po provedeném dokazování v rámci hlavního líčení, může samosoudce uložit i trest přísnější, než byl uložen v napadeném trestním příkazu. Z uvedeného pak vyplývá, že je zde zcela evidentně prolomena zásada *reformatio in peius*.

5.3 Stížnost

Stížnost je také specifickým řádným opravným prostředkem, který se uplatňuje v průběhu celého trestního řízení proti nepravomocnému rozhodnutí⁴⁴ jakéhokoliv orgánu činného v trestním řízení. Stížností lze tedy podat proti jakémukoliv usnesení policejního orgánu, na rozdíl od usnesené vydané státním zástupcem či soudem, neboť tyto rozhodnutí lze napadnout pouze v případech, které výslovně připouští zákon.

„Usnesením se řeší zpravidla otázky menší závažnosti a tomu odpovídá i zákonná úprava stížnosti (omezený okruh osob oprávněných k podání stížnosti, kratší lhůty a způsob rozhodování o n) tak, aby řízení o ní bylo jednodušší, rychlejší a méně formalizované.“⁴⁵

S ohledem na charakter jednotlivých usnesení a otázek, které řeší, není stížnost přípustná proti všem druhům usnesení, například není přípustná proti usnesení, kterými

⁴³ JELÍNEK, Jirí. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 700

⁴⁴ Rozhodnutí je vždy vydáváno ve formě usnesení.

⁴⁵ JELÍNEK, Jirí. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-630-3, s. 609

se upravuje pouze průběh samotného řízení⁴⁶, neboť v případě, kdy by byla stížnost přípustná proti jakémukoliv usnesení, mohlo by to způsobovat průtahy v řízení.

Tento řádný opravný prostředek vychází zejména z kasačního opravného systému, přičemž tento systém dovoluje přezkoumání rozhodnutí výlučně po právní stránce.

5.3.1 Stížnost proti usnesení policejního orgánu

Policejní orgán je činný v přípravném trestním řízení, přičemž v této fázi je uplatňován dozor ze strany státního zástupce.

Stížnost lze podat proti jakémukoliv usnesení policejního orgánu, kdy není podstatné, které osoby se napadené usnesení týká, přičemž tento institut zejména slouží k uplatnění důsledného dozoru státního zástupce.

Jak ze shora uvedeného vyplývá, státní zástupce v rámci svého dozoru, rozhoduje o podané stížnosti. Státní zástupce tímto zároveň přezkoumává postup policejního orgánu, přičemž tímto může včas odstranit případné chyby policejního orgánu, které by nešly napravit v pozdějších fázích trestního řízení.

„Při výkonu nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení je státní zástupce mimo jiné oprávněn zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci; přitom postupuje podle ustanovení trestního řádu pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu.“⁴⁷

O podané stížnosti proti policejnímu orgánu rozhoduje státní zástupce, který je oprávněn rušit nezákonná nebo řádně neodůvodněná rozhodnutí či opatření policejního orgánu, přičemž tyto může nahradit vlastními rozhodnutími. V případě, že takto státní zástupce učiní, tedy nahradí rozhodnutí policejního orgánu, a nevychází z podané stížnosti, je pak tedy i proti tomuto rozhodnutí přípustná stížnost, neboť se dostává do stejné procesní situace.

⁴⁶ Např. o tom, že se nebudou při hlavním líčení provádět další důkazy a dokazování se končí.

⁴⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar ČISAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 658

Usnesení vdané policejním orgánem či státním zástupcem, musí obsahovat všechny obligatorní náležitosti, jako je označení orgánu, který toto vydal, výroková část, tedy co předmětné usnesení upravuje, řádné odůvodnění, které musí být logické a zejména přezkoumatelné a na závěr poučení o možnosti podat opravný prostředek, tedy stížnost, proti tomuto rozhodnutí, jakož i zákonnou lhůtu které musí podána. V okamžiku podání stížnosti po uplynutí řádné lhůty, je důvodem pro nadřízený orgán takovou stížnost odmítnout a nijak k ní nepřihlížet.

5.3.2 Stížnost proti rozhodnutí státního zástupce

Podat stížnost proti rozhodnutí státního zástupce, lze pouze v následujících případech:

- když tuto možnost zákon výslovně připouští;
- státní zástupce nebo soud rozhodoval ve věci v prvním stupni.

Z uvedeného pak vyplývá, že podat stížnost nelze v případech, kdy státní zástupce rozhoduje jako orgán druhého stupně, je zde tedy zachována dvojinstančnost trestního řízení, přičemž se má za to, že usnesením vydaným v rámci prvního stupně je i usnesení státního zástupce po podání stížnosti v rámci tzv. autoremedury.⁴⁸

Stížnost lze tedy podat pouze v případě, kdy to zákon výslovně připouští, v opačném případě není k podané stížnosti nikterak přihlíženo.

Stížnost dále není přípustná proti rozhodnutí Nejvyššího soudu, neboť tento v žádném případě nerozhoduje v první instanci.

Proti usnesení nejvyššího státního zástupce je stížnost přípustná jen v případě, jestliže jde o taková usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, o které přísluší rozhodnout soudu podle § 146a trestního řádu, tedy:

Rozhodování o stížnosti proti rozhodnutím o zajištění osob a majetku a o uložení pořádkové pokuty

„(1) O stížnosti proti rozhodnutí, kterým státní zástupce

- a) rozhodl o dalším trvání vazby nebo o žádosti o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí, které bylo obviněnému uloženo podle § 73 odst. 4 nebo § 73a odst. 3 (§ 73b odst. 2),

⁴⁸ Samoopravy vlastního rozhodnutí

- b) rozhodl o žádosti o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí (§ 77a odst. 4),
 - c) zajistil peněžní prostředky na účtu u banky, nebo u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiné instituce, která vede účet pro jiného, rozhodl o blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu, rozhodl o omezení takového zajištění nebo blokace, nebo nevyhověl žádosti o zrušení nebo omezení takového zajištění nebo blokace (§ 79a odst. 1, 3, 4 a § 79b),
 - d) zajistil zaknihované cenné papíry, rozhodl o omezení takového zajištění nebo nevyhověl žádosti o zrušení nebo omezení zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c odst. 4),
 - e) zajistil nemovitost, rozhodl o omezení zajištění nemovitosti, nebo nevyhověl žádosti o zrušení nebo omezení takového zajištění (§ 79d odst. 1, 7 a 8),
 - f) zajistil jinou majetkovou hodnotu, rozhodl o omezení zajištění jiné majetkové hodnoty, nebo nevyhověl žádosti o zrušení nebo omezení takového zajištění (§ 79e odst. 1 a 7),
 - g) zajistil náhradní hodnotu, rozhodl o omezení zajištění náhradní hodnoty, nebo nevyhověl žádosti o zrušení nebo omezení takového zajištění (§ 79f),
 - h) vydal příkaz k zajištění majetku v jiném členském státě Evropské unie, rozhodl o uznání příkazu k zajištění majetku nacházejícího se na území České republiky, anebo rozhodl o omezení takového zajištění (§ 460b, 460f a § 460h odst. 2),
 - i) zajistil majetek obviněného k zajištění nároku poškozeného nebo rozhodl o omezení zajištění (§ 47 a § 48 odst. 2),
 - j) zajistil majetek obviněného (§ 347),
 - k) rozhodl o uložení pořádkové pokuty (§ 66 odst. 1) nebo
 - l) rozhodl o zničení věci ohrožující bezpečnost lidí nebo majetku (§ 81b odst. 1), rozhoduje zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůty k podání stížnosti všem oprávněným osobám soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal.
- (2) O stížnosti proti rozhodnutí policejního orgánu podle § 66 odst. 1, § 79a odst. 1 a 3, § 79b, § 79c odst. 4, § 79d odst. 1 a 7, § 79e odst. 1 a 7 nebo § 79f rozhoduje ve lhůtě uvedené v odstavci 1 soud, v jehož obvodu je činný státní

zástupce, který ve věci vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení. Věc předkládá soudu k rozhodnutí státní zástupce.“

5.3.3 Osoby oprávněné podat stížnost

Zákon přímo vymezuje okruh osob, které jsou oprávněny podat stížnost, a to dle dvou kritérií, je tedy zřejmé, že okruh osob, které mohou podat stížnost, relativně široký, podobně jako u odvolání.

Stížnost může podat osoba, které usnesení přímo týká nebo která dal podnět svým návrhem k vydání předmětného usnesení a k němuž ji zákon opravňuje.⁴⁹ Zároveň je třeba uvést, že proti usnesení soudu, na rozdíl u odvolání, může stížnost podat o státní zástupce, a to ve prospěch obviněného.

„Pokud jde o osobu, které se usnesení přímo dotýká, je jí ten, o jehož právech či povinnostech se v usnesení rozhoduje (zejména se bude jednat o obviněného, ale může jít i o jinou osobu zúčastněnou na řízení, např. osoba, které byla uložena pořádková pokuta.“⁵⁰

Dále zákon obsahuje výčet jednotlivých oprávněných osob podat stížnost, přičemž tyto osoby mají vždy přednost, před shora uvedenou skupinou osob.

„Okruh osob oprávněných podat stížnost je tedy obecně stanoven tak, že zahrnuje osoby, které mají důvodný zájem na obsahu usnesení buď pro svůj vztah k věci, o níž bylo rozhodováno, nebo pro svůj vztah k osobě, která byla oprávněna podat stížnost z důvodu svého vztahu k věci, anebo vzhledem ke svému úřednímu postavení.“⁵¹

Za osobu oprávněnou může podat stížnost i jeho zástupce, přičemž v okamžiku, kdy obviněný má buď zvoleného obhájce, či ustanoveného soude, tzv. obhájce ex offio, podává za něj stížnost po poradě právě obhájce, kdy tento se řídí jeho pokynem, Avšak existuje i výjimka z popsaného pravidla, kdy se obhájce nemusí řídit pokynem obviněného, a může v jeho prospěch podat stížnost, a to pokud je obviněný omezen ve

⁴⁹ Osobu k podání takového návrhu musí opravňovat zákon, např. poškozený může navrhnout zajištění svého nároku na majetku obviněného.

⁵⁰ CHMELÍK, Jan. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6, s.367

⁵¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 662

způsobilosti k právnímu jednání. Stížnost i proti vůli obviněného, který je omezen k právnímu jednání může podat i jeho zákonný zástupce.

Okruh osob oprávněných podat stížnost proti některým rozhodnutím ve prospěch obviněného je rozšířen v ustanovení § 142 odst. 2,⁵² toto se týká zejména usnesení o vazbě, o ochranném léčení a o zabezpečovací detenci, přičemž toto se neuplatní u obviněných právnických osob, a to čistě z povahy věci a obviněné společnosti. Osoby oprávněné v tomto okruhu podávají stížnost vlastním jménem, hlavní omezení lze spatřovat zejména v tom, že toto právo nedopadá ve prospěch dalších oprávněných osob.

Návazným k tomuto ustanovení je § 72 odst. 1 ZSM o právech orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení proti mladistvému podávat opravné prostředky ve prospěch mladistvého, a to i proti jeho vůli; lhůta k podání stížnosti mu běží samostatně.⁵³

Orgán péče o dítě, který dal podnět k trestnímu stíhání obviněného pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 TrZ, není osobou oprávněnou k podání stížnosti proti usnesení o zastavení trestního stíhání.⁵⁴

5.3.4 Řízení o stížnosti

Lhůta pro podání stížnosti je v délce tří dnů od oznámení usnesení, proti němuž stížnost směřuje a podává se u orgánu, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje.

K oznamování usnesení v trestním řízení a k počítání lhůty k podání stížnosti proti usnesení o opravném prostředku v trestním řízení se Ústavní soud vyjádřil opakovaně. V nálezu sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10.3.2005 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 36, nález č. 52, str. 555) vyložil, že "... § 137 odst. 1 tr. řádu zakládá právní účinky oznámení usnesení kontravalentně buď vyhlášením, anebo doručením. Není-li účelem a smyslem doručování toliko naplnění jeho informační funkce, povinnost doručovat dle § 137 odst. 4 tr. řádu ve spojení s ustanovením § 143 odst. 1 a § 140 odst. 1 písm. b), aa) tr. řádu vylučuje právní účinky oznámení usnesení vyhlášením (argumentum reductionis ad absurdum)."⁵⁵

⁵² Proti usnesení o vazbě, o ochranném léčení a o zabezpečovací detenci mohou podat stížnost ve prospěch obviněného též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 766

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 1. 2008 pod sp. zn IV. ÚS 2519/07

V případě, že je předmětné usnesení oznamováno obviněnému a jeho obhájci, popřípadě zákonnému zástupci, počíná běžet lhůta oznámením pozdějšímu z nich. Pokud však je usnesení pouze doručováno obhájci obviněného a je zároveň doručeno i obviněnému, běží lhůta k podání stížnosti od doručení obhájci.⁵⁶

Pokud obviněnému, resp. jeho obhájci bylo nutno ve smyslu § 137 odst. 1 trestního řádu doručit opis usnesení okresního soudu, pak jeho přítomnost při vyhlášení takového usnesení nemohla založit účinky oznámení a lhůta k podání stížnosti počala běžet až od doručení opisu usnesení. Jestliže soud druhého stupně toto pravidlo nerespektoval a nesprávně stížnost zamítl jako opožděně podanou, došlo tím k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu a na spravedlivý (řádný) proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V trestním řízení vedeném proti mladistvému má počítání lhůt pro podání stížnosti také zvláštní režim, neboť ve vedeném trestním řízení právě proti mladistvému trvá povinnost oznámit dané usnesení týkajícího se mladistvému oznámit jeho zákonnému zástupci, a to do doby nabytí jeho zletilosti. Pokud pak popsany postup není dodržen, tedy že předmětné usnesení není oznámeno zákonnému zástupci, nemůže tak lhůta k podání stížnosti skončit u obviněného a jeho obhájce dříve než po uplynutí tří dnů ode dne, kdy obviněný nabyl zletilosti.

„Zvláštní úprava oznamování usnesení platí v řízení proti mladistvému pro orgán sociálně-právní ochrany dětí, jehož zástupce nebyl přítomen při vyhlašování usnesení. Je-li proti tomuto usnesení přípustná stížnost nebo jde-li o usnesení o zastavení trestního stíhání, přerušování trestního stíhání nebo kterým byla věc postoupena k dalšímu řízení příslušnému orgánu, je nutno mu opis tohoto usnesení vždy doručit.“⁵⁷

Obdobně jako odvolání má stížnost formu podání a lze podat v písemné podobě, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů, telegraficky, telefaxem či dálnopisem.

Nález Ústavního soud ČR ze dne 8. 9. 2010 pod sp. zn. I. ÚS 1286/2010 jasně stanovil, že pokud nelze v soudní evidenci nalézt faxové podání, nemůže toto být

⁵⁶ <https://www.epravo.cz/top/clanky/pocatek-behu-lhuty-k-podani-stiznosti-v-trestnim-rizeni-100974.html>

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1770

stěžovateli přičítáno k tíži a je tedy nutno vycházet ze základní presumpce, že pokud existují dostatečné důvody, má se za to, byla stížnost podána včas.

Stížnost proti nepravomocnému usnesení napadá zejména nesprávnost některého výroku či pro porušení ustanovení o řízení, kterému předcházelo usnesení, jestliže byla nesprávnost výroku způsobena právě tímto usnesením.

Stížností však nelze napadanou pouze odůvodnění usnesení a to i v případě, kdy by bylo vadné, a to i přes to, že odůvodnění má však důležitý význam pro další fáze řízení, neboť obsahuje důležité právní věty a úvahy, kterými se rozhodující orgán, přičemž tyto mohou být zásadní v dalších fázích řízení. V praxi je pak takové usnesení napadáno jako nepřezkoumatelné. Zásadní odlišností stížnosti od odvolání je, že v případě podání blanketní stížnosti, musí rozhodující orgán tuto projednat a zároveň o ní rozhodnout.

Podání stížnosti má odkladný účinek v případech kdy to výslovně stanoví zákon, tedy při podané stížnosti včas a osobou k tomu oprávněnou je toto nevykonatelné do doby než nabude napadené usnesení právní moci, přičemž odkladný účinek nastává v okamžiku, kdy by výkon nepravomocného rozhodnutí mohl mít již neodčinitelné následky.

Výjimkou z obecného devolutivního účinku stížnosti je tzv. autoremedura, tj. možnost, aby podané stížnosti vyhověl samotný prvoinstanční orgán. Autoremedura je podle ustanovení § 146 odst. 1 možná jen za těchto současně splněných podmínek:

- proti usnesení je přípustná stížnost;
- stížnost byla podána oprávněnou osobou, aniž se tato osoba vzdala stížnosti nebo ji předtím proti témuž usnesení vzala zpět;
- stížnost byla podána v zákonné tříidenní lhůtě;
- stížnosti je vyhověno v plném rozsahu (orgán prvního stupně ji nemůže ani zčásti zamítnout);
- vyhovění stížnosti a v důsledku toho zrušení nebo změna napadeného usnesení se nedotkne práv jiné strany trestního řízení, jinou stranou není nikdy státní zástupce, protože použitím autoremedury nemohou být nikdy dotčena práva mající vztah k jeho osobě.⁵⁸

⁵⁸ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 666

Podaná stížnost spolu s veškerou spisovou dokumentací se předloží k nadřízenému stížnostnímu orgánu, který o ní rozhoduje, pokud není rozhodováno autoremedurou, přičemž nadřízeným stížnostním orgánem se rozumí:

- státní zástupce;⁵⁹
- nadřízený státní zástupce;⁶⁰
- nadřízený krajský soud;⁶¹
- nadřízený vrchní soud;⁶²
- nejvyšší soud.⁶³

Speciální úprava rozhodování je pak o stížnosti proti rozhodování o pořádkové pokutě nebo zajišťovacích institutech či zajišťovacích institutech, které jsou vymezeny v ustanovení § 146a trestního řádu, rozhoduje vždy soud, jakožto nadřízený stížnostní orgán.

5.3.5 Rozhodování o stížnosti

Při samotném rozhodování o stížnosti platí omezený revizní princip, tedy že stížnostní orgán přezkoumává správnost výroků usnesení, do kterých si stěžovatel podal svoji stížnost, a to i v případě, kdy se samotné řízení týká více obviněných. Samotný revizní princip je limitován zákazem reformationis in peius, když nemůže napadené usnesení změnit v neprospěch stěžovatele.

Nadřízený orgán rozhodující o stížnosti může v rámci svého rozhodování provést i některé potřebné důkazy, na které je vázáno jeho rozhodování, když ve smyslu ustanovení § 145 odst. 2 může stěžovatel podat svoji stížnost s návrhem nových důkazů a s uvedením nových skutečností.

Výsledkem nadřízeného stížnostního orgánu je rozhodnutí vždy ve formě usnesení, přičemž může podanou stížnost zamítnout, pokud není přípustná, byla podána opožděně či neoprávněnou osobou, popřípadě osobou, která podala stížnost a následně ji vzala zpět a pokud není stížnost důvodná. Stížnost není důvodná v okamžiku, kdy řízení,

⁵⁹ Státní zástupce vykonávající dozor nad činností policejního orgánu.

⁶⁰ V případě rozhodování o stížnosti proti usnesení státního zástupce.

⁶¹ V případě rozhodování o stížnosti proti usnesení okresního soudu.

⁶² V případě rozhodování o stížnosti proti usnesení krajského soudu.

⁶³ V případě rozhodování o stížnosti proti usnesení vrchního soudu a či usnesení nejvyššího státního zástupce.

které předchází podání stížnosti, nevykazuje žádné vady a probíhá v souladu s právními předpisy.

Dále může být napadené usnesení doplněno právě rozhodujícím stížnostním orgánem nebo nařídí toto doplnění orgánu, který napadené usnesení vydal.

Napadené rozhodnutí může být zároveň i zrušeno, aniž by bylo vydáno nějaké další rozhodnutí, pokud vlastní zrušení na kasačním principu postačí k nápravě pochybení orgánu prvního stupně.⁶⁴

Dále může stížnostní orgán napadené rozhodnutí zrušit a rozhodnout ve věci sám, či věc vrátit orgánu prvního stupně s uložením povinnosti, aby ve věci znovu jednal a rozhodoval.

„Jde - li o stížnosti proti usnesení soudu o zastavení trestního stíhání, může nadřízený soud také, je – li to potřebné pro náležité objasnění věci, při zrušení napadeného usnesení podle ustanovení § 149 odst. 2 trestního řádu vrátit věc státnímu zástupci k došetření, a to i v tom případě, že trestní stíhání bylo zastaveno až po nařízení hlavního líčení. Tento postup je však omezen výlučně na usnesení soudu o zastavení trestního stíhání a nelze ho uplatnit ohledně jiných usnesení.“⁶⁵

V okamžiku vrácení věci orgánu prvního stupně, se tento musí právě řídit pokyny a právním názorem stížnostního orgánu, který byl vysloven ve zrušovacím usnesení a zároveň je nucen provést veškeré úkony, které mu jsou ve zrušovacím usnesení nařízeny. Tento princip je velmi obdobný jako v případě vrácení odvolání.

⁶⁴ Např. Při rozhodování o uložení ochranného léčení ve veřejném zasedání, kdy nebyly splněny veškeré zákonné podmínky, a usnesení o jeho uložení tak nemělo být vůbec uloženo. Dalším klasickým případem je usnesení o vzetí do vazby, když nebyl splněn jediný vazební důvod jasně vymezený v ustanovení § 67 trestního řádu.

⁶⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 670

6 Komparace s odpovídající trestněprávní úpravou ve vybraném členském státě EU

Tato kapitola je zaměřena komparaci s právní úpravou na Slovensku, když právě se Slovenskem byla ještě do nedávné doby sdílena právní úprava ve všech oblastech práva, když v roce 1998 vznikla Československá republika, která s jistými modifikacemi trvala až do roku 1993, kdy došlo k rozdělení na dva samostatné státy, a tehdy i došlo k rozdělení právních úprav.

Vzhledem ke společné historii vychází jak právní úprava České republiky a právní úprava Slovenska ze společné právní úpravy, kterou je zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, kdy tento byl na území České republiky opakovaně novelizován, avšak nový nebyl doposud schválen, na rozdíl od Slovenska, kdy v roce 2005 byl schválen nový trestní řád, zákon č. 301/5005 Z.z. trestný poriadok.

Přijetím nového trestného poriadku došlo ke změnám a odlišnostem, kdy toto se dotklo i opravných prostředků jako takových. Terminologie a hlavní jejich princip se však významně neliší od naší právní úpravy.

Řízení o stížnosti je upraveno v osmé hlavě první části trestního řádu v ustanoveních § 185 až 195.

Stížnost je řádným opravným prostředkem proti usnesení, neboť podobně jako v našem právním řádu upravuje otázky, o nichž se v rámci trestního řízení, které jsou méně závažné než ty, o kterých se rozhoduje rozsudkem.

Výše uvedenému odpovídá i omezený okruh osob oprávněných podat stížnost, kratší lhůty pro podání stížnosti a způsob rozhodování. Stížností lze napadnout každé usnesení policejního orgánu, vyjma usnesení o zahájení stíhání, což je jedna ze zásadních a hlavních odlišností od české právní úpravy, neboť právě stížnost proti zahájení trestní stíhání je velmi využívána. Usnesení soudu a státního zástupce lze stížností napadnout jen v těch případech, kde to zákon výslovně připouští a jestliže soud nebo státní zástupce rozhoduje ve věci v prvním stupni.

Co se týče odkladného účinku podání stížnosti, má odkladný účinek, jen tehdy, když to zákon výslovně stanoví. Stížnost může podat osoba, které se usnesení přímo týká

nebo která na usnesení dala návrh, na který ji zákon opravňuje. Proti usnesení soudu může podat stížnost též státní zástupce, a to i ve prospěch obviněného, což dle českého právního řádu není přípustné. Ve prospěch mladistvého obviněného může podat stížnost zákonný zástupce, obhájce a státní orgán péče o mládež, přičemž lhůta pro podání opravného prostředku jim plyne samostatně.

Stížnost se podává orgánu, proti jehož usnesení směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení s výjimkou stížnosti proti usnesení o nevzetí obviněného do vazby, kdy státní zástupce může podat stížnost pouze okamžitě po vyhlášení daného usnesení, pak se k němu nepřihlíží, naproti tomu český právní umožňuje státnímu zástupci lhůtu pro podání této stížnosti.

Oprávněná osoba se může stížnosti výslovně vzdát a může podanou stížnost vzít výslovně zpět.

Stížností lze napadnout jen některé usnesení orgánů činných v trestním řízení a soudu. Okruh usnesení, proti nimž trestní řád připouští podání stížnosti, je vymezen podle toho, který orgán činný v trestním řízení usnesením rozhodl. Do první skupiny patří usnesení policejního orgánu, popřípadě usnesení státního zástupce, pokud rozhoduje v případech uvedených v § 230 odst. 2 písm. c) a e)⁶⁶, a do druhé skupiny ostatní rozhodnutí státního zástupce nebo soudu.

Ostatní usnesení státního zástupce a rozhodnutí soudu lze napadnout stížností a jen v tom případě, kdy to zákon výslovně připouští a jestliže rozhodují ve věci v prvním stupni. Takové usnesení lze rozdělit do dvou skupin:

- usnesení, u nichž je z hlediska jejich důležitosti namíste uplatnění principu dvojinstančnosti řízení, protože se svým významem přibližují k rozsudku;
- usnesení, jejichž pochybení lze napravit jen neodkladnou změnou, zejména při zásazích do základních práv a svobod.

Každé usnesení lze napadnout:

- pro nesprávnost některého jeho výroku;

⁶⁶ Pokud státní zástupce vykonává dozor při úkonech policejního orgánu, kdy osobně může vykonávat jednotlivý úkon či při zrušení nezákonného anebo neodůvodněného rozhodnutí policejního orgánu, které může státní zástupce nahradit vlastním.

- pro zřejmý rozpor výroku s odůvodněním;
- pro porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení.

O stížnosti rozhoduje zásadně nadřízený orgán s výjimkou orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, může jí sám vyhovět, pokud se změna původního usnesení nedotkne práv jiné strany trestního řízení, přičemž je takový postup nazýván náprava.

Náprava je možná po splnění následujících podmínek:

- stížnost podala oprávněná osoba, která se stížnosti nevzdala ani podanou stížnost nevzala zpět;
- stížnost byla podána v zákonné třídenní lhůtě;
- stížnosti bylo vyhověno v plném rozsahu;
- změna původního usnesení se nedotkne práv jiné strany trestního řízení.

Nadřízený orgán stížnost zamítne, pokud:

- není přípustná;
- byla podána opožděně či osobou neoprávněnou;
- není odůvodněná.

Nadřízený orgán zruší napadené usnesení, a pokud je podle povahy věci potřeba nového rozhodnutí, buď rozhodne ve věci sám, nebo uloží orgánu, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje, aby ve věci znovu jednal a rozhodl.

Orgánu, jemuž byla věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí, je při novém rozhodování taktéž vázán právním názorem, který ve věci vyslovil nadřízený stížnostní orgán a je povinen provést úkony, jejichž provedení tento orgán nařídil.

7 Závěr

Smyslem a cílem této bakalářské práce bylo podat systematický pohled na problematiku řádných opravných prostředků v trestním řízení v České republice, přiblížit účel a podstatu řádných opravných prostředků, vymezit jejich druhy a definovat jejich rozdílné možnosti využití v jednotlivých fázích trestního řízení, přičemž je zde zejména kladen důraz na řádný opravný prostředek, kterým je stížnost.

Úvod této bakalářské práce je zaměřen na krátký historický exkurz, která nastiňuje vývoj trestního práva, neboť i jeho počátky lze spatřovat i v dnešním právním systému.

Obsahově navazující kapitola, trestní řízení, která obsahuje charakteristiku a základní zásady, popis subjektů trestního řízení a stádií trestních řízení, neboť hlavní téma této práce z těchto vychází a je nezbytné pro pochopení jednotlivých souvislostí toto vymezit a definovat.

Na kapitolu předchozí plynule navazuje kapitola, charakteristika opravného řízení, která se zaměřuje na jednotlivé zásady opravného řízení, které se v tomto uplatňují, jakož i jeho specifika, jako zvláštního stádia trestního řízení.

Následující kapitoly se již věnují meritu bakalářské práce, kdy jsou charakterizovány jednotlivé opravné prostředky po stránce hmotné tak i procesní, kdy jsou zde uváděny jednotlivé příklady praxe, zejména jak postupuje obhájce, a co je z důvodu taktiky důležité.

Jak bylo popsáno, hlavní důraz je kladen na stížnost, neboť tento řádný opravný prostředek provází celé trestní řízení a to od okamžiku zahájení trestního řízení policejním orgánem.

Poslední kapitola komparace se slovenskou právní úpravou je zaměřena na stížnost z pohledu slovenského práva, kde lze spatřovat celkem zásadní odlišnosti a to zejména po zahájení trestní řízení, proti kterému na Slovensku nelze podat právě stížnost. V českém právním řádu, zejména při ustanovování obhájce ex offio, je tato stížnost velmi oblíbená, neboť odměna obhájce za obhajobu je počítána za každý úkon právní služby a proto je zpravidla podávána, a to i když často není důvodná a věcně správně odůvodněna.

S ohledem na uvedené je tedy na zamyšlenou, zda právě slovenská právní úprava stížnosti není efektivnější, když nedochází ke zbytečným úkonům a s tím spojeným nárůstem nákladů trestního řízení a jeho průtahům.

Závěrem lze tedy celkově shrnout, že vytyčené cíle byly naplněny, kdy mezi náměty a úvahy de lege ferenda je institut stížnosti, jakož i ostatních řádných opravných prostředků, po proběhlých novelách trestního řádu dostatečný, neboť právě prostřednictvím opravných prostředků je realizováno právo na spravedlivý proces.

Resumé

The purpose and goal of this work was to provide a systematic view on the proper remedies in criminal proceedings in the Czech Republic closer to the purpose and nature of the proper remedies to define their types and define their different usage in various stages of criminal proceedings, where there is a particular emphasis on the ordinary appeal, which the complaint.

Introduction of this thesis is focused on a brief historical excursion, which outlines the development of criminal law, as well as its origins can be seen in today's legal system.

Content-related chapter, criminal proceedings, which contains the characteristics and the basic principles of criminal proceedings description of the subjects and stages of criminal proceedings, as the main theme of this work comes from these is necessary for an understanding of the various contexts that determine and define.

Chapter follows up the previous chapter, characteristics of the correction procedure, which focuses on the principles of individual appeal procedures that apply in this, as well as the specifics of such a special stage of criminal proceedings. The following chapters deal with the merits of the thesis, which are characterized by different remedies after the substantive and procedural, which are incorporated herein by individual practice examples, particularly as an advocate of progress, and that is important because of the tactics.

As described, the main emphasis is on the complaint because the ordinary appeal is accompanied throughout the criminal proceedings from the moment of initiation of criminal proceedings by the police.

The last chapter comparison with Slovak legislation is focused on a complaint from the perspective of Slovak law, which can be seen in total major differences, especially after the initiation of criminal proceedings against which the Slovak Republic is not just to bring a complaint. In the Czech legal system, especially in the appointment of advocate ex officio, this complaint is very popular, as a reward for the defense advocate is calculated for each act of legal service and it is usually served, even though often not objectively justified and properly reasoned.

Given the above, it is therefore to consider whether just complaints Slovak legislation is more effective when there is no unnecessary capacity and the associated increase in costs of criminal proceedings and delays.

The conclusion is summed up that our goals have been met when the suggestions and considerations de lege ferenda the Institute complaints, as well as other regular appeals after of past amendments to the Criminal Procedure Code is sufficient, since it is through the appeals is done right to a fair trial.

Seznam pramenů

Literatura

FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8

CHMELÍK, Jan. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6

LANGER, Petr. Principy způsobu vyřizování odvolání v trestních věcech, aneb dát přednost apelaci nebo kasaci?, Trestněprávní revue 8/2006, 2006. s. 221

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-630-3

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 4 vyd., Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7201-630-3

ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. Trestní právo procesní Praha: C.H. Beck 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

Právní předpisy

Zákon č. 140/1960 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 301/5005 Z.z. trestný poriadok

Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 2005 pod sp. zn. III. ÚS 303/04

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 1. 2008 pod sp. zn. IV. ÚS 2519/07

Nález Ústavního soud ČR ze dne 8. 9. 2010 pod sp. zn. I. ÚS 1286/2010

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.1.2013, sp. zn. Tpjn 303/2012

Internetové zdroje

<https://cs.wikipedia.org/>

<https://www.epravo.cz/>

<http://www.nsz.cz/>

<http://trestni.juristic.cz/>